

Numele bulgarilor se traduce prin populație amestecată. Diaconul bizantin Leon, a participat la campania împăratului Vasile al II-lea (976-1025) din anul 986 împotriva bulgarilor. Prin 992 a redactat o lucrare istorică în zece cărți, în care a descris evenimentele anilor 959- 976. Cu toate confuziile și inadvertențele rămâne o sursă istorică de primă mărime. Autorul susține: “Moesii au fost coloniștii cotragilor (trib hun) de la miazănoapte, al hazarilor și cumanilor... au ocupat Moesia, s-au stabilit în vremea împăratului roman (bizantin) Constantin, poreclit Bărbosul (Constantin Pogonat 668-685), iar după numele lui Bulgar, țara aceasta s-a numit Bulgaria”.

În nici un alt izvor istoric nu am regăsit numele de Bulgar. Bulgarii erau o uniune de triburi de origine asiatică, turanică, de neam tūrcic. Doi scriitori bizantini prezintă cu diferențe ne semnificative, patria de obârșie a bulgarilor și venirea lor în Europa: Teofanes Confesorul considerat de ortodocși sfânt mărturisitor și-a scris Cronografia între 810-814, a descris perioada 284-813 și a murit în 818; Nikephoros, patriarh între 806-815 a alcătuit Breviarium care cuprinde perioada 602-769 și a murit în 829. Patria străveche a bulgarilor era în zona mlaștinii meotice (Lacul Meotic - Marea de Azov) și a râului Cufis (Cuban), țara care se numea Bulgaria Veche sau Bulgaria Mare. Hanul bulgarilor, Kubrat (Covrat) care stăpânea și tribul hun al cotragilor avea cinci fii pe care i-a învățat să nu se despartă niciodată și să țină țara unită. Cel mai mare numit Baian/ Batbaian (Baian era și un han al avarilor, feciorul lui Cuvrat) a respectat dorința tatălui și a rămas pe pământul strămoșilor. Al doilea, pe nume Cotrag, a trecut fluviul Tanais (Don) și a stăpânit locurile de lângă fratele său. Al treilea, Asparuh, a trecut fluviile Danapris (Nipru) și Danastris (Nistru) la Nord de Dunăre și a cucerit regiunea Onglos, un loc sigur și inaccesibil înconjurat de râuri și mlaștini. Al patrulea frate a mers peste fluviul Istru/ Danubiu și a ocupat Panonia cândva a avarilor cu care s-a aliat.

Al cincilea a ajuns până în Italia la Pentapolis (cinci orașe mici) lângă Ravenna (fosta capitală a ostrogoților lui Teodoric în 493, fosta capitală a exarhatului bizantin care stăpânea o parte a Italiei, oraș cu multe opere de artă: monumentele lui

Teodoric și Dante Alighieri, biserica San Vitale cu mozaicurile lui Justinian și Teodora etc.). Așadar o delimitare clară între huni și bulgari este dificilă. Iorga scria: "Bulgarii sunt așa de huni ca hunii, și de avari ca avarii".

Poetul bizantin din secolul al VII-lea Gheorghe Pisides scris: "Bourgaros e pus lângă slav, hun, scit". Numele bulgarilor este amintit prima oară în 480 când au ajutat pe bizantinii împăratului Zenon (474-491) în războiul cu ostrogoții. În anii următori, 493, 499, 502, au devastat regiunile Nord-Vestice ale Imperiului Bizantin. Se pare că așa zișii huni și cutriguri care au atacat la începutul secolului al VI-lea imperiul, au fost bulgari, câteva cete ceva mai consistente care porniseră în Europa după pradă. Marea grupare a triburilor bulgare, se aflau în regiunea fluviului Itil (Atal), cu capitala la Itil (Bulgar). Itil era numele vechi al fluviului Volga, schimbat în actuala denumire de împărăteasa Ecaterina cea Mare (1762-1796), în timpul războaielor lui Emelian Pugaciov (1773-1775), pentru a dispărea pentru totdeauna numele de Itil legat de cumplita răzmeriță. Kubrat din zona Volgăi ar fi murit pe la 650. Se pare că era un personaj când legendar, când real. Ar fi fost șeful hunogundurilor. Patriarhul Nikephoros scria: "S-a ridicat împotriva avarilor, Kubrat, vărul lui Organa, stăpânul hunogundurilor... A trimis soli la Heraclius și i-a făgăduit pace. Împăratul i-a trimis daruri și l-a cinstit cu demnitatea de patricius". Heraclius era marele împărat bizantin din anii 610-614. După unele izvoare istorice Kubrat ar fi fost crescut la Constantinopol, botezat și ajutat de Heraclius.

Iorga amintește și de al doilea Kubrat șef de bandă de războinici. Se pare că poporul bulgar este un *mixtum compositum* care are la temelie seminiile trace, peste care s-au suprapus romanii, apoi slavii și apoi bulgarii turanici. Stăpânul suprem era hanul (kanas). În timpul hanului Krum (803-814) a fost diferențiată aristocrația bulgară: marii proprietari funciari, boliarii (forță aristocratică tribală, numiți de autohtonii din veche Dacie, boieri) și a proprietarilor mici, bogainii, boliades. Românii au împrumutat de la bulgari termenii: jupan și slugă. În privința necropolelor de pe teritoriul României este greu de decelat care au aparținut bulgarilor sau altor seminiile slave. Totuși unele morminte de înhumare, cu corpurile chirchite și situate în direcția Nord-Sud, presupuse a fi ale bulgarilor, orientate de-a lungul Dunării cuprindeau schelete de câini și alte jertfe de animale. Istoria bulgarilor a fost o continuă luptă cu Imperiul Bizantin pe care l-a invadat de numeroase ori. O luptă cu succese alternative, care s-a suprapus peste invaziile ocazionale ale bulgarilor asupra vecinilor.

În timpul împăratului Anastasios I (491-518) au avut loc incursiuni ale hunilor. Unul din triburile acestora se numeau bulgari. În 499 bulgarii au distrus în Tracia o armată bizantină de 15.000 de oșteni. În anul 502 au prădat din nou Tracia și în 527 Macedonia și Epirul. În anul 512 s-a răzvrătit Vitalianus împotriva împăratului. Rebelul era aliat cu bulgarii și alți slavi care profitau de ocazie să jefuiască. În timpul bazileului Heraclius (610-614) Bizanțul a încheiat tratat cu hanul Kubrat și cu trupele acestuia a alungat pe avari din Tracia și Panonia. Fiul lui Kubrat, Asparuh/ Isperih (681- c.700), care a comandat și el - ca și tatăl său - pe hunogunduri, sub presiunea hazarilor, a părăsit pământurile natale și s-a stabilit în zona Onglos, apărată de tufșuri, râuri, stânci.

Turcii au numit mai târziu teritoriul cu numele Bugeac. Acesta era stăpânit de șapte triburi slave. Așezările bulgare erau separate de cele ale celor șapte seminiile slave, însă cu toate că erau mai puțin numeroși decât slavii, dar aveau o tehnică și organizare militară superioară, au devenit conducători și cu timpul, au fost asimilați de marea masă a slavilor. Bizantinii au încercat distrugerea nucleului slav, al lui Asparuh. Basileul Constantin al IV-lea Pogonat (641- 668) a concentrat oștirea și cu ajutorul flotei a atacat pozițiile bulgare. Împăratul era bolnav de picioare.

Bulgarii s-au adăpostit în fortificațiile lor. Împăratul a plecat la Mesembria pentru tratament, lăsând armata și flota în grija demnitarilor. Bulgarii după 4 zile de așteptare au prins curaj, mai ales că bizantinii începuseră să se retragă fără motiv. Bulgarii au atacat, ucis și rănit numeroși oșteni bizantini în debandadă. Au trecut Dunărea și lângă Odessos au ocupat Varna. Au cucerit și

pământurile sclavinilor. Cu ajutorul altor slavi, bulgarii lui Asparuh au invadat Tracia, devastând localități. Împăratul a fost obligat să plătească tribut.

Prin anul 681, Bizanțul a recunoscut hanatul lui Asparuh cu capitala la Preslav. A fost numit de istorici primul țarat bulgar, deși primul țar a fost Simeon cel Mare (893-927), care s-a proclamat în 917 țar și monarh absolut al bulgarilor și romeilor. În 688, împăratul Justinian II Rhinotmetos (Nepotolitul 685-711) a refuzat plata tributului către bulgari, a întreprins o expediție împotriva lor în Strymonia (între Macedonia și Tracia) a zdrobit armata bulgarilor și slavilor, a relocat în Asia Mică (Bithynia) treizeci de mii de oșteni slavi. În 705 cu ajutorul hanului Tervel (700-721) și-a recucerit tronul, alungându-l pe uzurpator, după 10 ani de așteptare. Tervel, urmașul lui Asparuh a fost răsplătit cu titlul de Caesar - împărat. Peste un timp s-a deplasat în Grecia. să respingă o incursiune a bulgarilor, însă datorită apatiei oștirii sale, atacat prin surprindere a fost zdrobit și a fugit pe mare, după ce a înjunghiat caii să nu fie luați de bulgari.

După cucerirea temporară a Adrianopolului de bulgari, vreo 10 - 12.000 de bizantini au fost deportați în Bulgaria de dincolo de Istru. Hanul Krum (803-814), a extins teritoriul în NordVest ajungând să aibă granița cu statul francilor. Nikefor I (802-811) a construit cetăți de apărare la hotarele cu bulgarii deveniți amenințători. Campania militară a bizantinilor împotriva bulgarilor a fost catastrofală pentru bizantini. După cucerirea orașului Pliska, capitala Bulgariei, împăratul Nikefor a fost înfrânt și ucis în bătălia de la 26 iulie 811.

Craniul său montat în argint a servit drept cupă învingătorului la sărbătorirea victoriei. Cu doi ani înainte fusese asediată, cucerită și dărâmată cetatea Serdica, care peste un timp, a intrat în patrimoniul bulgar, devenind după câteva timp capitala bulgarilor, Sofia (după Ababa-Pliska și Preslav). După cucerirea Mesembriei de bulgari în noiembrie 812, Krum a încercat un atac nereușit asupra Constantinopolului. Ca să se răzbune, a asediat Adrianopolul și a luat captivi din împrejurimile orașului cca. 10-12.000 de locuitori, pe care i-a colonizat în Bulgaria de dincolo de Dunăre, probabil pe malul stâng al fluviului, aproape de gurile Dunării, prin Sudul Moldovei. După două decenii, prizonierii bizantini au fost repatriați de flota împăratului. Hanul Omurtag (814-831) urmașul lui Krum, a încheiat pace pentru treizeci de ani cu Leon al V-lea Armeanul (813-820) și l-a ajutat pe Mihail al II-lea (820- 829) împotriva uzurpatorului. Omurtag a construit zidurile cetății Pliska, capitala și un palat pe Dunăre între Ruse (Rusciuk) și Silistra.

Hanul Presian (Persian) a cucerit Macedonia Centrală și Sudul Albaniei. Boris (852-889) a fost primul conducător bulgar care s-a creștinat. În același timp a renunțat la apartenența turanică a strămoșilor și a adoptat terminologia slavă, dovadă că procesul de slavizare al bulgarilor fusese definitivat. În titulatura sa, Boris nu mai era han, ci devenise cneaz. La începutul stăpânirii sale, a atacat imperiul, cu toate că își făcuse educația în Bizanț. Imperiul a suportat și greul război purtat cu bulgarii între 859-864. După tratatul de pace, Boris și o parte a aristocrației bulgare s-au botezat solemn (864 sau 865). Boris a adoptat numele creștin Mihail, în cinstea nașului său Mihail al III-lea (842-867), bazileul bizantin. Dintre slavi, bulgarii au fost printre primii care au îmbrățișat creștinismul, cam în același timp cu sârbii. Polonezii în 966 iar rușii în 988 (Vladimir). După creștinarea familiei lui Boris și a aristocrației bulgare, au fost creștinați mulți supuși mai cu cuvântul, mai cu măciuca (cum făcuseră francii și germanii care creștinaseră compatrioții cu ajutorul buzduganului: candidatul refractar lovit, era botezat în stare de inconștiență. Un episcop din Bremen a scris o lucrare despre avantajele botezului cu măciuca), numeroși locuitori: boieri, oșteni, orășeni, târgoveți, țărani au adoptat creștinismul răsăritean al Bizanțului.

Adoptarea creștinismului de popor în secolul al IX-lea a necesitat și un alfabet propriu, cel chirilic. În 855, discipolii lui Chiril și Metodie: Clement (primul episcop de limbă bulgară, sanctificat de bulgari), Naum, Anghelar, Laurențiu, Sava și Ion Exarhul s-au stabilit în Bulgaria în două centre: Preslavul Mare (Pereiaslavet), noua capitală a bulgarilor între Dunăre și Varna și la Ohrida lângă

granița cu sârbii, unde au întemeiat Mănăstirea Sfântul Pantelimon. În timpul sinodului de la Constantinopol unde participau și delegați papali, s-a prezentat un grup de ierarhi bulgari care au declarat că Biserica Bulgară aparține jurisdicției patriarhiei de Constantinopol.

Creștinismul bulgar a adoptat erezia bogomilismului. La începutul secolului al VII-lea în Asia Mică a apărut doctrina numită paulianismul sau pavelismul îndrumată de scrierile apostolului Pavel din Noul Testament. Lumea era condusă de două forțe: Binele (Dumnezeu) și Răul (Diavolul din Noul Testament). Primele comunități au fost înființate în Armenia și s-au transferat și în Tracia, sub numele de patarism. În Sudul Dunării, purta numele de bogomilism (numit după legendarul preot Bogmil - slav - iubitorul de Dumnezeu). Ajungând o forță, împăratul bizantin Ioan Tzimiskes (969-976) a încheiat un pact cu paulienii în Tracia îngăduindu-le organizarea cu condiția să lupte împotriva bulgarilor. În apus s-a numit katharism (cei puri) sau albigezi (orașul Albi) și valdenzii (Valdo). Creștinătorul bulgarilor, Boris/ Mihail s-a călugărit în 889 și s-a retras la mănăstire, lăsând ca succesor pe fiul mai mare Vladimir (889-893). Nemulțumit de fiu, l-a orbit și l-a închis în mănăstire în 893, lăsând ca urmaș pe fiul mai mic Simeon (893-927). Supranumit Cel Mare acesta s-a proclamat în 917 țar. A cerut papei să-i acorde titlul de împărat pe care îl refuzau bizantinii iar arhiepiscopul bulgar să devină patriarh, dar n-a avut succes. Urmașul său Petru (927-970) s-a căsătorit cu prințesa bizantină Maria Lekapena (nepoata împăratului bizantin Roman Lekapenos 919-944) și la 8 septembrie 927 a obținut din partea împăratului bizantin și a senatului titlul de țar. Pe plan religios a fost numit patriarhul de Durostor/ Silistra, fără a i se atribui rangul de patriarhie ecumenică.

Cu toate că cele două țări vecine, Bizanțul și Bulgaria aveau aceeași confesiune a religiei creștine, luptele pentru dominație n-au avut răgaz. În timpul lui Simeon cel Mare (893-927) țaratul bulgar a cunoscut maxima sa întindere teritorială. Imediat după ce a ocupat scaunul a început luptele cu bizantinii. Simeon a invadat în 894 teritoriul imperiului și în 896 a distrus armata bizantină lângă Adrianopol, la Bulgarophygon. Posesiunile bulgarilor au ajuns în apropiere de Tesalonic. În august 913, Simeon, ofensat de răposatul împărat, a asediat Constantinopolul, orașul în care fusese educat. Patriarhul bizantin s-a dus în tabăra bulgarilor și l-a încoronat pe asediator cu titlul de bazileu

(împărat, țar) al Bulgariei.

Era primul străin căruia bizantinii îi acordau titlul de împărat. În 915 Simeon a cucerit Adrianopolul. În 917, la 20 august, bizantinii au suferit o îngrozitoare înfrângere pe râul Acheloos. În 926, Simeon a fost înfrânt de croați și după puțin timp a murit. În 967, împăratul Nikefor II Focas pentru o sumă mare în aur, a cerut ajutor rușilor împotriva bulgarilor. Cneazul Sviatoslav Igorevici al Kievului (957-972) a cucerit în anul 969 Estul Bulgariei și capitala Preslavul Mare (Pliska) și a rămas acolo, refuzând să predea bizantinilor teritoriul cucerit. În 970 armata de 30.000 de ruși a lui Sviatoslav, cu

ajutorul ungarilor, a atacat Arcadiopolis.

Bizantinii i-au înfrânt cu mare greutate. Sviatoslav nu voia să părăsească Bulgaria fără răscumpărare. Au urmat mesaje jignitoare între bizantini și ruși. În 971, împăratul Ioan I Tzimiskes a pornit spre Bulgaria cu armată de elită. A fost cucerit Preslavul și tezaurul bulgarilor iar țarul Petru a căzut în mâinile bizantinilor. 7.000 de ruși ai lui Sviatoslav au fost exterminați. După câțva timp, Sviatoslav încercând să ajungă acasă a fost atacat de pecenegi, ucis și craniul său a devenit cupa învingătorilor. La triumful bizantinilor Ioan I Tzimiskes a luat de pe capul captivului țar bulgar Boris II, coroana și a dat-o patriarhului. Primul țarat bulgar nu mai exista. Peste 5 ani, Tzimiskes a fost otrăvit de ai săi. Bulgaria răsăriteană a fost încadrată în Imperiul Bizantin, formând două provincii (theme): Bulgaria și Paristrion/ Paradunavon la gurile Dunării cu capitala la Dristor (Silistra) care cuprindea și Dobrogea integral. Bulgaria de Vest a mai rezistat câteva decenii sub țarii Roman, Samuil, Radomir, Ivan-Vladislav. Țarul Samuil (997-1014) cu capitala la Vidin a trebuit să cedeze în fața puterii bizantine conduse de Vasile al II-lea (976-1025).

Samuil lansa atacuri asupra Nordului Greciei. Vasile al II-lea a alungat pe bulgari din Grecia și a invadat Bulgaria de Vest și, după câteva atacuri, a stopat inițiativele bulgarilor în 1004. Peste 10 ani în 1014, împăratul a încercuit armata bulgară și 15.000 de oșteni au căzut în captivitate. A vrut să-i elibereze cu condiții, dar alte forțe bulgare au distrus o ceată bizantină. Furios împăratul a poruncit orbirea celor 15.000 de oameni, lăsând la un grup de 100 de orbi, un chior să-i îndrume. Miile de oameni cu ochii scurși pe obraz, l-au mâhnit pe Samuil care a murit după un atac de inimă.

În 1018, întreaga Bulgarie apuseană a fost ocupată de bizantini și statul bulgar a dispărut câțva timp. Peste mai mult de un secol și jumătate, a fost înființat al doilea țarat româno-bulgar de frații Petru, Asan I și Ioniță (Caloian) care au întemeiat dinastia Asăneștilor/ Asenilor. Țaratul acesta va face obiectul unui articol ulterior. În Evul Mediu, relațiile dintre romani și bulgari, au fost cordiale, de ajutorare și de alianțe matrimoniale. În timpurile moderne, tributul de sânge al românilor pe câmpiile Bulgariei în 1877-1878 au contribuit la declararea Bulgariei ca principat autonom în Congresul de Pace de la Berlin.

Viorel Gh. Speteanu